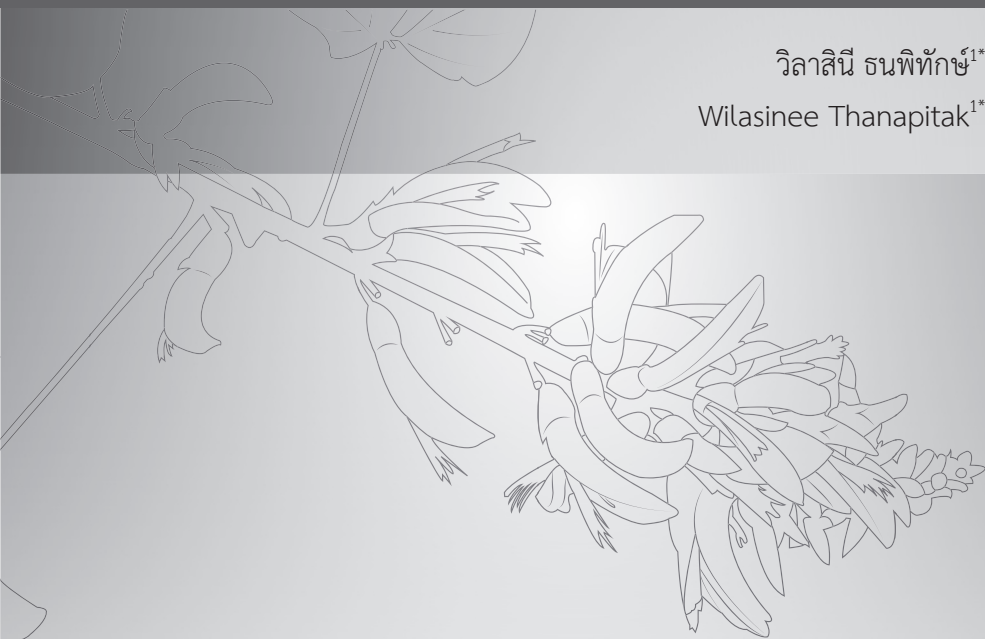

ความคิดเห็นด้านธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา
Opinion on Good Governance of
Executive Manager of Local Administrative
Organization of Songkhla Province

วิลาสินี ธนพิทักษ์^{1*}

Wilasinee Thanapitak^{1*}

¹ อ.ดร., สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Lecturer, Dr., Department of Political and Administration, Management For Development College, Thaksin University, Songkhla, 90000

* Corresponding author: E-mail address: joy_boy2523@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งแสดงความคิดเห็นด้านธรรมาภิบาล และแนวทางในการส่งเสริมธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา การเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา มีความเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติ มีพรรคการเมืองใหญ่พรรคเดียวที่ครองฐานคะแนนเสียง ฐานอำนาจทางการเมืองยาวนานยากแก่การเปลี่ยนแปลง อันนำไปสู่ความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง พื้นที่กรณีศึกษาประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอจะนะ อำเภอสิงหนคร และอำเภอควนเนียง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีปัญหาด้านธรรมาภิบาลที่เด่นชัด งานวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) เชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 19 คน การประชุมกลุ่มย่อย 99 คน และเชิงปริมาณ จำนวน 400 คน ผลการวิจัยทั้ง 2 แบบ สอดคล้องกันพบว่า 1) ธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 3.76 เพราะมีการทำประชาคมหมู่บ้าน และด้านคุณธรรมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ร้อยละ 3.67 เพราะมีการทุจริตคอร์รัปชันในส่วนของนโยบาย และงบประมาณ 2) แนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลมีดังนี้ ต้องส่งเสริมด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และการเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 3.83 รองลงมาด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ร้อยละ 3.79 โดยส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสงขลา

Abstract

This article intends to reveal ideas on governance and guidelines for Promoting Good Governance in Local Administrative Organization, Songkhla Province. Since there is no linkage between local to national politics. A dominate political party which hold long political power with a tendency to control movements that occur within political area. This led to continuing political conflict. The case study area is divided into 4 districts which are Songkhla Economic Development Zone, Economic

Zone, Amphoe Mueang District, Chana District, Sathing Phra Peninsula, Singha Nakorn and Development Area. Kuan Niang District. These areas have vivid of good governance issues. This research utilized a mixed method design. For the qualitative research, 19 participants were interviewed in-depth and 99 people were met in a small group. For quantitative research 400 questionnaires were spreading and results from both methods were agreeable that 1) The good governance of local executives on co-operation had the highest average value 3.76% because the arrangement of community meeting. The lowest average value on moral 3.672% because of the dishonest and corruptions in policy and budget 2) The model to promote the good governance of local executives were: the need to support the responsibility on duty and be a good role model for both followers and citizens had the highest average value 3.83% followed by moral, rule of law, and co-operation which had the same average value 3.79% to the honesty, trustworthy, and sincerity towards work should be promoted, promote knowledge of local law, and improve efficiency in arranging community meeting.

Keywords: Good Governance, Executive Local Government, Songkhla Province

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองของข้าราชการในปัจจุบัน ได้แก่ 1) ด้านหลักนิติธรรม (Rule of Laws) 2) หลักด้านหลักคุณธรรม (Ethics) 3) ด้านความโปร่งใส (Transparency) 4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) 6) หลักความคุ้มค่า (Value for Money) ธรรมาภิบาลสำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันฝึกสอนการเมือง

การปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวพันมีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่นทำให้เกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุดการปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self-Government)

จังหวัดสงขลาเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในภาคใต้ของประเทศไทยที่มีความน่าสนใจในเรื่องปัญหาธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องมาจากการเมืองระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติอย่างแยกออกจากกันไม่ออก เพราะมีพรรคการเมืองใหญ่พรรคการเมืองเดียวที่ได้รับคะแนนความนิยมจากประชาชน นั่นเป็นเหตุให้อิทธิพลและรูปแบบของการเมืองระดับชาติมาครอบงำการเมืองระดับท้องถิ่น เช่น 1) การซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้ง ที่ทวีความรุนแรง และขยายวงกว้างออกไปทั่วทั้งจังหวัด 2) นโยบายประชานิยม โดยมีการมุ่งเน้นนโยบายที่สามารถตอบสนองความต้องการของฐานคะแนนเสียง โดยไม่คำนึงถึงงบประมาณที่จำกัด ขอกฎหมายต่าง ๆ ที่พึงบังคับใช้ให้ถูกต้อง และความยั่งยืน 3) เกิดกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองหลายกลุ่ม ซึ่งมาจากหลายพรรคการเมืองในระดับชาติ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง การแย่งชิงอำนาจ การก่ออาชญากรรมความรุนแรงในพื้นที่ และการแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง และพวกพ้องในหลากหลายรูปแบบ นำมาสู่ความเสื่อมศรัทธา และความเดือดร้อนของประชาชน ต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ผู้วิจัยได้แบ่งโซนการวิจัยออกเป็น 4 โซน ตามนโยบายการพัฒนาของจังหวัดสงขลา ซึ่งในแต่ละโซนมีความเหมือนกันในด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ได้แก่ 1) โซนเศรษฐกิจ คือ อำเภอเมือง 2) โซนคาบสมุทรสทิงพระ คือ อำเภอสิงหนคร 3) โซนความมั่นคง คือ อำเภอจะนะ และ 4) โซนเร่งรัดพัฒนา คือ อำเภอควนเนียง เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนด้านธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหาแนวทางส่งเสริมธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบริหารงานนำไปสู่การบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา
2. หาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ใช้วิธีการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Documentary Research) และเชิงปริมาณ (Survey Research) ควบคู่กัน

การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นด้านธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา และแนวทางส่งเสริมธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา จำนวน 400 คน พื้นที่เป้าหมายการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกอำเภอ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา โดยคัดเลือกจากนโยบายแบ่งโซนการพัฒนาของจังหวัดสงขลา 4 โซน ซึ่งในแต่ละโซนมีความเหมือนกันในด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกอำเภอในการลงพื้นที่วิจัยออกมา 1 อำเภอในแต่ละโซน ได้แก่ 1) โซนเศรษฐกิจ คือ อำเภอเมือง 2) โซนคาบสมุทรสทิงพระ คือ อำเภอสิงหนคร 3) โซนความมั่นคง คือ อำเภอจะนะ และ 4) โซนเร่งรัดพัฒนา คือ อำเภอควนเนียง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นนั้นซึ่งสถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายปัจจัยส่วนบุคคลระดับธรรมาภิบาล และแนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ มีการศึกษาดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกความคิดเห็นด้านธรรมาภิบาล และแนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พนักงานองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 10 คน 2) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูง ของหน่วยงาน และองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่โดยตรงในการควบคุม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน 3) การจัดเวทีกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น (Focus Group) จำนวน 4 ครั้ง ใน 4 อำเภอ โดยผู้ที่เข้าร่วมเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ได้แก่ สมาชิกสภา พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อศึกษาข้อมูลความคิดเห็นด้านธรรมาภิบาล และหาแนวทางส่งเสริมธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา แล้วนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับมาวิเคราะห์ข้อความและเสนอผลรายงานการวิจัย

ผลการศึกษา

ความคิดเห็นด้านธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และความจริงใจ ร้อยละ 3.67 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ในด้านธรรมาภิบาลทั้ง 6 ข้อ จากข้อมูลปัญหาที่พบ ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดคุณธรรมมากที่สุด ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีการคอร์รัปชันทั้งในระดับนโยบายและงบประมาณ การบริหารงานมุ่งแต่ผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก คือ มุ่งตอบสนองความต้องการของชุมชน เลือกรับผิดต่อผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชน คำนึงถึงพวกพ้องในองค์กร และฐานคะแนนเสียงของตนเองเป็นหลัก สร้างความไม่เสมอภาค นำมาสู่ความแตกแยกในชุมชนและความเสื่อมศรัทธาในตัวผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ด้านนิติธรรม ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.74 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลพบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง กฎระเบียบ ข้อบัญญัติ และกติกาชุมชนอย่างเคร่งครัด จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าปัญหาด้านนิติธรรม คือ ขาดความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมายหมายท้องถิ่น เมื่อนำมาปฏิบัติจึงเกิดข้อผิดพลาดบ่อยครั้ง ทำให้ประชาชนเดือดร้อน นำมาสู่การร้องเรียนของภาคประชาชนสังคม เมื่อถูกตรวจสอบจากองค์กรอิสระมักพบปัญหาจึงถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย และถูกเรียกเงินคืนจำนวนมากในหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ด้านความคุ้มค่า ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.68 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลพบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการประหยัดพลังงาน และทรัพยากรในองค์กร จากข้อมูลจากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าด้านความคุ้มค่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมการใช้พลังงานและทรัพยากรในองค์กร ส่งผลต่อปริมาณการสูญเสียพลังงาน ไฟฟ้า ประปา น้ำมัน และวัสดุสำนักงานอย่างไม่คุ้มค่า ทั้งยังขาดการส่งเสริมให้ประชาชนหวงแหนรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม

4. ด้านความโปร่งใส ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.69 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลพบว่า มีกระบวนการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ด้วยความจริงจัง ชัดเจน สร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้ร่วมงาน และประชาชน จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า กระบวนการตรวจรับงานในการกิจต่างๆขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดมาตรฐาน และขาดการบูรณาการในทุกภาคส่วน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ล่าช้า ไม่ทั่วถึง สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายบริหารเป็นพรรคพวกเดียวกัน ไม่สามารถถ่วงดุลอำนาจ และตรวจสอบความถูกต้องในการบริหารงานได้ ทำให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ

5. ด้านการมีส่วนร่วม คะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 3.76 จากข้อมูลพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง มีการจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีการบูรณาการแบบมีส่วนร่วมโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้าร่วม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประสานงานร่วมมือระหว่างท้องที่ และท้องถิ่นเป็นไปได้ดีด้วยดี จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าในการจัดประชาคมทุกหมู่บ้าน มีชาวบ้านจำนวนมากไม่ได้เข้าร่วม จึงไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร และไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เมื่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเสร็จสิ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามแผน ก็เกิดการต่อต้านจากกลุ่มประชาชนบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมประชาคม ส่งผลให้การปฏิบัติงานล่าช้า

6. ด้านความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.69 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลพบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการประชุม สัมมนาอบรมภายในและภายนอกองค์กร และให้ความสำคัญมากในการลงพื้นที่พบปะชุมชน

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า เมื่อผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารงานผิดพลาด จะปฏิเสธความรับผิดชอบ และบังคับหรือมีกฏลอบยาลอกล่อให้ข้าราชการประจำร่วมกระทำผิด

จากการศึกษาพบว่าแนวทางส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลามีดังนี้

1. การส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านคุณธรรม ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.79 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องกระตุ้นและสร้างแรงหนุนเสริมด้านจิตใจให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่น เสียสละ ในการบริหารงานทั้งภายในองค์กร และชุมชน เพื่อประโยชน์สุขของผู้ได้บังคับบัญชา และประชาชนอย่างแท้จริง

2. การส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านนิติธรรม ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.79 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มศักยภาพความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายท้องถิ่น กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่นการ อบรม การสัมมนา การศึกษาต่อ การสอบวัดความรู้ ฯลฯ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. การส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านความคุ้มค่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดร้อยละ 3.72 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นความชัดเจนในการบริหารงานให้เกิดความคุ้มค่าของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการทบทวนการใช้จ่ายเงินในการใช้พลังงาน และทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และส่งเสริมความตระหนักให้ชุมชนรักและหวงแหนทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน

4. การส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านความโปร่งใส ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.75 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทำงานทั้งระบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การจัดทำโครงการ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การตรวจรับงาน ฯลฯ และควรเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ แก่สาธารณชน เพื่อร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. การส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.79 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องออกระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนในการจัดประชาคมแต่ละครั้ง ต้องมีผู้เข้าร่วมจากจำนวนประชากรทั้งตำบล ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 เพื่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในชุมชน นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

6. การส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดถึงร้อยละ 3.83 อยู่ในระดับมาก จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน มาตรการในการลงโทษที่เด็ดขาด เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดประสิทธิภาพ เช่น การเข้างานตรงเวลา การแต่งกายที่เหมาะสม ให้ความสำคัญในการเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม ทั้งในและนอกองค์กร

สรุปและการอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบความขัดแย้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนี้ เชิงปริมาณ ความคิดเห็นในการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสงขลาในปัจจุบันได้ยึดหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพกลับมีความบกพร่องในด้านธรรมาภิบาลทุกข้อ จากข้อมูลในเชิงปริมาณโดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วม คะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 3.76 รองลงมา คือ ด้านนิติธรรม ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.74 และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านคุณธรรม ร้อยละ 3.67 ซึ่งเห็นได้จากผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีการจัดทำประชาคมหมู่บ้านทุกแห่ง เพื่อนำข้อมูลปัญหาของชุมชนมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นต่อไป อีกทั้งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน และทำโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า มีประเด็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันคือ ธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมนั้น ในการจัดประชาคมทุกหมู่บ้าน มีชาวบ้านจำนวนมากไม่ได้เข้าร่วม จึงไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร และไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เมื่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเสร็จสิ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามแผน ก็เกิดการต่อต้านจากกลุ่มประชาชนบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมประชาคม ส่งผลให้การปฏิบัติงานล่าช้า

จากข้อมูลเชิงปริมาณธรรมาภิบาลด้านคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดความจริงใจ ความซื่อสัตย์ สุจริตในการบริหารงาน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง นำไปสู่การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขาดประสิทธิภาพ ซึ่งพบว่ามีประเด็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดความซื่อสัตย์สุจริต มีการคอร์รัปชันทั้งในระดับนโยบายและงบประมาณ การบริหารงานมุ่งแต่ผลประโยชน์ของงานเป็นหลัก คือ มุ่งตอบสนองความต้องการของชุมชน เลือกปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชา และประชาชน คำนึงถึงพวกพ้องในองค์กรและฐานคะแนนเสียงของตนเองเป็นหลัก สร้างความไม่เสมอภาค นำมาสู่ความแตกแยกในชุมชนและความเสื่อมศรัทธาในตัวผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ที่มีความขัดแย้งกัน เนื่องจากข้อมูลในเชิงปริมาณเป็นการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชน ซึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและหลักการของธรรมาภิบาล แม้ผู้วิจัยจะได้อธิบายแนวคิดและหลักการของธรรมาภิบาลให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้และเข้าใจ แต่ก็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งแนวคิดและหลักการของธรรมาภิบาลต้องอาศัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) กลุ่มตัวอย่างมีความเกรงกลัวในการตอบคำถามที่อาจส่งผลเสียต่อความไม่ปลอดภัย เนื่องจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน ทำให้ข้อมูลที่ได้มายังขาดความน่าเชื่อถือ และมีความขัดแย้งในหลาย ๆ ประเด็น

ข้อมูลในเชิงคุณภาพจึงเป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์งานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากมีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง และมีประเด็นข้อมูลที่ตรงกันในเชิงปริมาณและคุณภาพ คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมมากที่สุด เพราะมีการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน เพื่อนำข้อมูลความต้องการของชุมชนมาจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน และตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหลักธรรมาภิบาลด้านคุณธรรมถือเป็นประเด็นที่บกพร่องสูงสุด เช่น การทุจริต คอร์รัปชัน ด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ ขาดความยุติธรรม การประพฤติตนไม่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน และการขาดความจริงใจในการปฏิบัติงาน

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของพรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และคณะ [20] จากการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลาจังหวัดสงขลาความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา พบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.21$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านหลักนิติธรรม ค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.31$) และด้านหลักความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.11$) ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งมีค่าเฉลี่ยธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.76$) แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับต้น เพราะการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน และธรรมาภิบาลด้านคุณธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.67$) แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญด้านคุณธรรมในการบริหารงานน้อยลง แต่ไปมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการทำงานมากขึ้น ซึ่งถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ทุกภาคส่วนควรร่วมกันส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านคุณธรรมให้แก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ Jutamanee Trakulmututa [44] ซึ่งได้ศึกษาเชิงประจักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทย และเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธรรมาภิบาลที่ดีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่สาม: ความเป็นธรรมในการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารได้รับการยอมรับจากผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผลดีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ด้านแนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลให้ผู้บริหารท้องถิ่นจังหวัดสงขลา พบว่าควรส่งเสริมในระดับมาก โดยเฉพาะ ด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.83$) ผู้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการประพฤติตน เช่น ตรงต่อเวลา แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ฯลฯ และเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการปฏิบัติงานในองค์กร เช่น เข้าทำงาน เข้าร่วมประชุม เข้าร่วมอบรมอย่างสม่ำเสมอ ฯลฯ และนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรอันนำไปสู่การบริหารงานองค์กรที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

แนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ประชาชน พนักงานองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กร
เครือข่ายภาคประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรอิสระ และ
รัฐบาล ทุกภาคส่วนข้างต้นล้วนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วม ส่งเสริม พัฒนา และ
ตรวจสอบ การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันนำไปสู่การบริหารงาน
ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- [1] โกวิทย์ พวงงาม. (2550). **ธรรมาภิบาลท้องถิ่น: ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและ
ความโปร่งใส**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- [2] คณะทำงานส่งเสริมธรรมาภิบาลสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2552). **ธรรมาภิบาล
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.)**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559,
จาก <http://www.socgg.soc.go.th/PPO.htm>.
- [3] เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). **การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
- [4] ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). **Good Governance** กับการปฏิรูปการศึกษาการ
ปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- [5] ไชยงค์ มณีพิลึก. (2555). **คดีฆ่า “พี่ระ ต้นติเศรณี” ไม่คืบหน้า แต่ “อุทิศ ชูช่วย”
คือจำเลยของสังคม**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก [http://www.
manager.co.th/south/viewnews.aspx?NewsID=9550000138087](http://www.manager.co.th/south/viewnews.aspx?NewsID=9550000138087).
- [6] ถวัลย์รัฐวร เทพพิพนธ์. (2540). **การกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ:
ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- [7] ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- [8] ทัดดาว บุญปาล. (2530). **ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมใน
กิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลสวก อำเภอมือง
จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศังคม
คณะสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [9] ทศนีย์ไทยภิรมย์. (2526). **การพัฒนาชุมชน: วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชน**.
กรุงเทพฯ: กรมประชาสงศ์เคราะห์.

- [10] นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. ใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ), **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา** (หน้า 183). กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- [11] บังอร เบ็ญจาธิกุล. (2557). **การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม**. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- [12] บุญยั้ง ประทุม. (2551). **พัฒนาการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [13] บุญอริ ยี่หะ. (2550). **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [14] ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2546). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส: กลุ่มเกษตรกร**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- [15] ประเทือง ม่วงอ่อน และอัษฎกรณ์ วงศ์ปรีดี. (2527). “ระบบการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันและมาตรการในการแก้ไขปัญหาการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้”, **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**. 12(1), 153-181.
- [16] ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [17] ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2552). **ธรรมรัฐ-ธรรมราชา**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [18] พงษ์ธร ธัญญสิริ. (2552). **แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.
- [19] พรชัย รัศมีแพทย์. (2540). **หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- [20] พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ พระครูธีรสุตคุณ นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว ศรัณุลักษณ์ เทพวารินทร์ และจิตกร บัญโชติ. (2556). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษา: เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. ใน **การประชุมมหาดใหญ่วิชาการเรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย”**. (74-95). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- [21] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- [22] ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). **ประชาคมตำบล หมายเหตุจากนักคิด สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา**. กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์.
- [23] ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- [24] ยุวัฒน์ วุฒิมณี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- [25] รัชยา ภักดีจิตต์. (2550). **องค์การมหาชนของไทย: การศึกษากลไกและกระบวนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล**. ดุษฎีบัณฑิตรัฐประศาสนศาสตร์. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- [26] วรเดช จันทรศร. (2536). **การปรับปรุงและปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินของไทย**. กรุงเทพฯ: สหยาบสื่อและการพิมพ์.
- [27] วิจิต บัญสนอง. (2556). **ผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาพื้นฐานของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ปีการศึกษา 2553**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- [28] ศิริรัตน์ ชุมหคล้าย. (2546). **ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์**. นนทบุรี: ออฟเซ็ท.
- [29] สถาบันพระปกเกล้า. (2549). **ทศธรรม: ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- [30] สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. (2557). **ธรรมาภิบาล**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.thaichamber.org>.
- [31] สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). **กฎหมายการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

- [32] สมลักษณา ไชยเสรีฐ. (2549). **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- [33] สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2528). **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- [34] สำนักงานจังหวัดสงขลา. (2555). **ข้อมูลทั่วไป**. สงขลา: สำนักงานจังหวัดสงขลา.
- [35] สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา. (2559, 25 เมษายน). ข้อมูลสถิติปี 2557. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.sk-local.go.th/stats>
- [36] สิริกาญจน์ เอี่ยมอาหาญ. (2554). **การนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: วิเคราะห์กรณี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองจังหวัดปราจีนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- [37] สุดจิต นิमितกุล. (2543). **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี การปกครองที่ดี (Good Governance)**. กรุงเทพฯ: บพิธิการพิมพ์.
- [38] เสรี ชัดแฉ่ม. (2538). **แบบจำลอง**. ม.ป.ท. อัดสำเนา.
- [39] อคิน ระพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [40] อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). **วิสัยทัศน์การปกครองท้องถิ่นและแผนการกระจายอำนาจ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดีแอลเอส.
- [41] อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2541). **การเมืองของพลเมือง**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- [42] อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2546). **ประชาสังคม: ประสบการณ์จากการอ่านและสอนที่จอห์น ฮอปกินส์**. กรุงเทพฯ: ธิปปิง พอยท์.
- [43] เอกชัย แสงโสภา. (2555). **บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบูรณ์ในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของการปกครองส่วนท้องถิ่น**. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- [44] Jutamanee, T. (2013). **Factors Affecting the Achievement of Good Governance in HRM: The Empirical Study of Local Governments in Southern Part of Thailand (p. Abstact)**. Songkhla: Price of Songkhla University.